

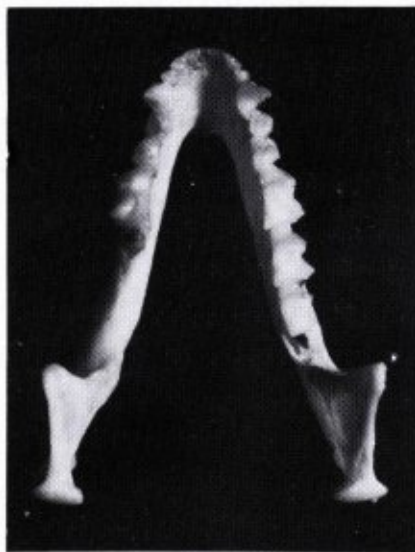
Welke soort dwergvleermuis overwintert in de mergelgroeven?

G.H. Glas

Beatrixstraat 2, Arnhem

Onder de vleermuissoorten die hij tijdens zijn onderzoek in de mergelgroeven aantrof noemt BELS (1952) geen dwergvleermuizen. Nadien zijn slechts incidenteel exemplaren aangetroffen, met name in de Cannerberggroeve te Neercanne (ongepubliceerde gegevens). Bij de uitvoering van de jaarlijkse tellingen van vleermuizen in de mergelgroeven zijn de laatste jaren echter opvallende aantallen dwergvleermuizen gevonden in de Cannerberggroeve (med. W.J. VAN DER COELEN), de restanten van het stelsel Slavante in de Sint Pietersberg (med. J.M.M. COBBEN), de Cluysberggroeve te Bemelen en de groeve Ternaaien-beneden in het Belgisch gedeelte van de Sint Pietersberg (med. E. DE GROOD). Voor de winters 1982/83 en 1983/84 zijn de betreffende aantallen vermeld in de mededelingen van de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven (DE GROOD, 1983 en 1984).

Er komen in ons land twee soorten dwergvleermuizen voor, namelijk de Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus* (Schreber, 1774) en Nathusius' dwergvleermuis *P. nathusii* (Keyserling & Blasius, 1839), die sterk op elkaar gelijken. Wanneer men een dier in de hand heeft is door het nemen van lichaamsmaten in veel gevallen nadere determinatie mogelijk. Bij de thans gebruikelijke uitvoering van de tellingen worden de gevonden

Figuur 1. Onderkaak *P. pipistrellus* uit groeve Caestert. (foto: Rijksinstituut voor Natuurbeheer.)

vleermuizen zonder aanraking zoveel mogelijk op naam gebracht (DE GROOD en GLAS, 1982), zodat aangetroffen dwergvleermuizen niet nader dan als *Pipistrellus spec.* kunnen worden aangeduid.

In de Cluysberggroeve werd op 28 januari 1983 een dood ♂ dwergvleermuis gevonden, en in de groeve Caestert in het Belgisch gedeelte van de Sint Pietersberg op 10 januari 1982 een complete schedel (beide vondsten: W.J. van der Coelen).

Deze twee exemplaren, opgenomen in de collectie van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht, bleken bij determinatie tot de soort *P. pipistrellus* te behoren. Hiermee kan

voor het eerst de in de titel gestelde vraag althans gedeeltelijk worden beantwoord.

Van de schedel uit de groeve Caestert is de onderkaak afgebeeld (figuur 1) vanwege een bijzonderheid: in de linker tandenrij ontbreken de beide laatste kiezen, waarbij zich op de plaats van de tweede ware kies een klein enkelspitsig gebitselement heeft ontwikkeld.

Summary

Which species of pipistrelle bat hibernates in the marl-caves?

Only recently hibernating pipistrelle bats are being found in fair numbers in some of the marl-caves in South-Limburg and adjacent Belgium. In the annual census program these are indicated as *Pipistrellus spec.*, since no animals are being handled for identification. Two specimens found dead have now been identified as *P. pipistrellus*. The mandibles of one of these are shown because two molars are missing in the end of the left tooth-row, while a small unicuspid tooth has developed in the position of the second molar.

Literatuur

- BELS, L., 1952. Fifteen years of bat banding in the Netherlands. Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, 5 (1) : 1-99.
 GROOD, E. DE, 1983. SOK vleermuistellingen 1982/1983. S.O.K. Mededelingen nr. 2 : 5-12.
 GROOD, E. DE, 1984. SOK vleermuistellingen 1983/1984. S.O.K. Mededelingen nr. 4 : 3-7.
 GROOD, E. DE & G.H. GLAS, 1982. Handleiding voor medewerkers aan de inventarisatie van vleermuizen in de Zuid-Limburgse mergelgroeven. Uitgave Commissie voor Onderzoek en Bescherming van Vleermuizen, Arnhem : 1-31.

Korte mededelingen

Dagvlinderwaarnemingen op de Sint Pietersberg

In 1984 werden op de Sint Pietersberg een groot aantal vermeldenswaardige waarnemingen van dagvlinders gedaan. Hoewel de Pietersberg biogeo-

grafisch één geheel vormt is in onderstaand overzicht van de waarnemingen toch een onderscheid gemaakt tussen waarnemingen die op het Nederlandse deel van de berg gedaan zijn en vondsten op het in België gelegen deel omdat dit voor verwer-

king in de landelijke inventarisaties van groot belang is.

Op het Nederlandse deel werden de volgende soorten waargenomen: Koninginnepage (*Papilio machaon*)² Groot koolwitje (*Pieris brassicae*)¹ Klein koolwitje (*Pieris rapae*)¹

Klein geaderd witje (*Pieris napi*)¹
 Oranjetip (*Anthocharis cardaminis*)¹
 Citroenvlinder (*Gonepteryx rhamni*)¹
 Kleine ijsvogel (*Ladoga camilla*)³
 Dagpauwoog (*Inachis io*)¹
 Gehakkelde aurelia (*Polygonia c-album*)¹
 Kleine vos (*Aglais urticae*)¹
 Atalanta (*Vanessa atalanta*)¹
 Hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*)¹
 Dambordje (*Melanargia galathea*)²
 Bruin zandoogje (*Maniola jurtina*)¹
 Argusvlinder (*Lasiommata inegera*)¹
 Koevinkje (*Apanthopus hyperantus*)¹
 Berkepage (*Thecla betulae*)^{1,2}
 Bruin blauwtje (*Aricia agestis*)^{1,2}
 Icarus blauwtje (*Polyoma icarus*)^{1,2}
 Bosdikkopje (*Thymelicus sylvestris*)^{1,2}
 Op het Belgische deel werden bovendien de volgende zeldzame soorten aangetroffen:
 Groentje (*Callophrys rubi*)¹
 Kalkgraslanddikkopje (*Spialia sertorius*)¹
 Bruin dikkopje (*Eryneus tages*)¹
 Dwergdikkopje (*Thymelicus acteon*)¹
 Dwergblauwtje (*Cupido minimus*)¹
 Landkaartje (*Araschnia levana*)¹.

De waarnemingen werden gedaan door ondergetekende¹, H. Peeters² en T. Reijters³.

C. Felix
 Klokbeekstraat 114,
 6216 TS Maastricht

Roofvogeltellingen

De afgelopen 6 jaar zijn er door de Landelijke Werkgroep Roofvogeltellingen met als doel een kwalitatief en kwantitatief beeld te krijgen van de winterspreiding van roofvogels in ons land. Dat laatste 3 jaar is in januari het grootste deel van Nederland integraal geteld. Een groot succes derhalve!! Het is altijd de bedoeling geweest dat in de winter 1983/84 de laatste telling zou worden georganiseerd.

Komend voorjaar wordt er door het SOVON gestart met het Bijzondere Soorten Projekt (BSP) voor broedvogels. Het ligt in de bedoeling dat in het najaar 1985 of 1986 ook wordt gestart met het BSP voor nietbroedvogels. In dit kader kunnen ook integrale gebiedstellingen van roofvogels in de

winter worden gevraagd. Precies dat wat de LWR al 6 jaar heeft gedaan.

Na overleg met het SOVON is het idee ontstaan de tellingen van roofvogels in januari te continueren. Van de roofvogels ligt dan bij de start van het BSP voor niet-broedvogels al een waarnemingsreeks van 7 of 8 jaar op tafel!!

Wij zouden u dan ook willen vragen de roofvogeltellingen in januari voort te zetten. Wel nog enkele opmerkingen: — tel alleen gebieden waarvan u het leuk vindt om ze te tellen en waarvan u het leuk vindt ze ieder jaar te tellen. De tellingen moeten geen must worden. De waarde van deze tellingen ligt in het feit dat een vast gebied van jaar op jaar wordt geteld.

— Verzamel de gegevens per atlasblok!!

— Tel het liefst gebieden die de afgelopen jaren ook al geteld zijn. Bij voorkeur geen nieuwe gebieden.

— De hele maand januari 1985 kunnen de tellingen worden uitgevoerd. De voorkeur gaat evenwel uit naar de periode 5 t/m 13 januari.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met ondergetekende.

W. van der Coelen,
 Mockeborg 44
 6228 CR Maastricht

De laatste nog levende hoogvenen van West-Europa met de ondergang bedreigd

Vrijwel alle hoogvenen van West-Europa zijn in de afgelopen eeuwen afgegraven. Ook in Nederland zijn de voorheen uitgestrekte veengebieden bijna geheel verdwenen. Wat er in ons land nog aan veen overbleef, is sterk aangetast en heeft veel van zijn oorspronkelijke waarde verloren.

In Ierland - het veenland bij uitstek - komen echter nog ongerepte veengebieden voor. Zij vormen de laatste geheel onaangetaste hoogvenen in West-Europa. Van de verschillende hoogveentypen die eens kenmerkend waren voor het Atlantische klimaatgebied en die alleen in West-Europa

voorkwamen, zijn het de enige overgebleven intacte voorbeelden. (De Scandinavische en Oost-Europese venen hebben een heel ander karakter). Zij herbergen een elders verloren gegane fauna en flora. De Ierse venen zijn vaak zeer uitgestrekt en bepalen tevens een landschapsbeeld dat buiten Ierland niet meer te vinden is. Om deze redenen zijn deze gebieden uniek en van grote internationale waarde.

Ook deze hoogvenen worden steeds meer met vernietiging bedreigd. In 1980 bleken er in Ierland nog slechts 40 gebieden te zijn, die geheel onaangetast waren. **Dit is minder dan 5% van de totale oorspronkelijke veenoppervlakte.** In 1984 waren alweer 8 van deze veengebieden verloren gegaan. Als we niet binnen 5 jaar de weinige, nog resterende ongerepte gebieden beschermen, zullen ook deze voor altijd verdwijnen.

Hoogveen in Ierland

Hoogveenontwikkeling is gebonden aan koele en vochtige klimaatomstandigheden. In Ierland, met zijn natte zeeklimaat, waren de voorwaarden voor veenvorming bijzonder gunstig en er hebben zich in de loop der tijd talloze veengebieden gevormd. Uiteindelijk bedekten deze ruim 17% van het Ierse bodemoppervlak in een rijke verscheidenheid aan vormen. In Midden-Ierland liggen meer dan 8 meter diepe, gewelfde venen met een grootte van één tot enkele vierkante kilometers. In de westelijke kuststreken hebben zich uitgestrekte, ondiepe veengebieden ontwikkeld, waarbij de veenlaag grote delen van het landschap als een soort spreid bedekt. Verder zijn er nog verschillende soorten bergvenen. Al deze typen kenmerken zich door een eigen flora en fauna.

Internationale verantwoordelijkheid

Dat met de Ierse venen de laatste levende hoogvenen in West-Europa dreigen te verdwijnen, is in de eerste plaats een gevolg van het feit dat de overige West-Europese landen in het verleden al hun hoogvenen ontgonnen hebben. Daarom mag nu niet alleen Ierland verantwoordelijk gesteld worden voor het behoud van deze

Oorspronkelijke verspreiding van hoogveen in Ierland.

De nu nog resterende, ongestoorde hoogvenen.

laatste ongerepte venen. Het is een zaak die geheel West-Europa aangaat.

Met de bescherming van veengebieden zijn grote sommen geld gemoeid. Om ze geheel veilig te stellen, moeten de terreinen aangekocht worden en veengrond is duur! Het zou niet terecht zijn het economisch toch al zwakke Ierland de benodigde bedragen alleen te laten opbrengen.

Wat wordt er aan bescherming gedaan?

In 1981 werd te Dublin de 'Irish Peatland Conservation Committee' opgericht. Deze organisatie geeft in Ierland publiciteit aan de veenproblematiek,

voert overleg met de overheid en turfmaatschappijen en verwerft fondsen voor de aankoop van gebieden.

In 1983 nam het Europese parlement een resolutie aan die bij de Ierse overheid op veenbescherming aandringt en die tegelijkertijd de Europese lidstaten verzoekt Ierland hierbij te ondersteunen. In 1984 aanvaardde de 'Internationale Unie voor het Behoud van de Natuur en de Natuurlijke Hulpbronnen' (IUCN) een project voor de bescherming van de Ierse hoogvenen, dat vooral op de Verenigde Staten gericht is. Dankzij deze activiteiten zijn er nu delen van enkele veengebieden veilig gesteld!

Zolang de terreinen echter niet in hun geheel beschermd worden, blijft hun toekomst onzeker.

Een aantal uiterst belangrijke en on vervangbare gebieden is nog helemaal niet beschermd en dreigt binnen afzienbare tijd vergraven te worden. Ierland heeft dringend hulp nodig!

Ook Nederland helpt

In 1983 werd de Nederlandse Stichting tot Behoud van de Ierse Venen opgericht.

U kunt een bijdrage leveren aan het behoud van de laatste Ierse hoogvenen door:

- donaties aan de Stichting. Het grootste deel van de donaties zal naar het fonds voor landaankoop gaan; het overige deel zal gebruikt worden om het werk van de Stichting gaande te houden.

- het kopen van symbolische aandelen. De Stichting verkoopt symbolische aandelen in de te beschermen terreinen ter waarde van f 25,—. Per aandeel kunt u 20 m² van een van de betreffende gebieden als natuurreservaat vrijstellen. U ontvangt daarna een certificaat, waarop plaats en omvang van het door u veilig gestelde veengedeelte vermeld staan.

Nadere informatie kan worden verkregen bij het secretariaat van de Nederlandse Stichting tot Behoud van de Ierse Venen, Hugo de Grootstraat 52, 6522 DG Nijmegen, tel. 080-235191.

(Geldelijke bijdragen kunt u overmaken op postgironr. 5512630 t.n.v. Stichting tot Behoud van de Ierse Venen te Nijmegen onder vermelding van 'donatie' of 'aandeel'.)

WARN organiseert Reptielendag

De Werkgroep Amfibieën en Reptielen Nederland organiseert op zaterdag 2 maart 1985 een 'Reptielendag'. In een 5-tal lezingen zullen diverse aspecten van de oecologie, bedreigingen en bescherming van de inheemse reptielen worden besproken. Ook zal worden getracht aan te geven, hoe de beschikbare kennis kan worden omgezet in doeltreffende beheersmaatregelen. Er zal onder meer speciale aandacht worden besteed aan het belang van een goed heidebeheer. Verder is er een forum-discussie, waarin iedereen vragen of opmerkingen naar voren kan brengen over de bescherming van reptielen.

Belangstellenden kunnen de Reptielendag kosteloos bijwonen. Men wordt verzocht zich (liefst vóór 1 februari a.s.) schriftelijk aan te melden bij het WARN-secretariaat (p/a Kemperbergerweg 67, 6816 RM Arnhem). Een overzicht van het programma wordt dan t.z.t. toegezonden. De Reptielendag wordt gehouden te Nijmegen, waar de Afdeling Dieroecologie van de Katholieke Universiteit als gastheer optreedt.

Tentoonstelling "Nederland uit water".

In het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie, Hooglandse Kerkgracht 17 te Leiden, is tot en met 19 mei 1985 de tentoonstelling "Nederland uit water" te zien. De tentoonstelling geeft een overzicht van de geologische geschiedenis van Nederland, waarbij niet alleen de recente wordingsgeschiedenis van ons land, maar ook het Carboon- en het Krijt-tijdvak speciale aandacht krijgen. Voor wie zich nog uitgebreider wil laten informeren, is een apart boekje (prijs f 0,50) over dit onderwerp te krijgen.

Het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie is geopend op maandag t/m vrijdag van 10 tot 17 uur en op zondag van 14 tot 17 uur. Op feestdagen is het museum gesloten. De toegang is gratis.